

Brüsszel, 2015.7.15.
COM(2015) 340 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

Nyilvános konzultáció az energiapiac újratervezéséről

{SWD(2015) 142 final}

1. A VILLAMOSENERGIA-RENDSZER ÁTALAKÍTÁSÁRA VONATKOZÓ ELKÉPZELÉS

Politikai iránymutatásaiban a Juncker-Bizottság a stratégiai fontosságú célkitűzések közé emelte a jövőbe tekintő éghajlatpolitikára támaszkodó, stabil és alkalmazkodóképes energiaunió létrehozását.

Ez az ambiciózus cél a Bizottság 2015. évi munkaprogramjában¹ is megerősítést nyert, illetve részletesen bemutatásra került „A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája” című közleményben² azzal a céllal, hogy meg lehessen teremteni annak a feltételeit, hogy mindenki számára megbízható és elérhető árú energia álljon rendelkezésre, alkalmazni lehessen az energiahatékonyság elsődlegességének elvét és az Európai Unió a megújuló energia terén világelsővé válhasson. E célok eléréséhez alapjaiban kell átalakítani Európa energiarendszerét, és ennek keretében oly módon kell újrarajzolni az európai villamosenergia-piacot, hogy a nagy- és kiskereskedelmi energiapiac összekapcsolása révén nagyobb legyen a kiszámíthatóság, és fokozódjon a beruházási kedv. Mindez hozzájárul az európai energiafogyasztókra vonatkozó új irányvonal megvalósulásához, amint ezt az e közleményhez kapcsolódó másik közlemény is tárgyalja (COM(2015) 339).

Európa villamosenergia-rendszere napjainkban gyökeres átalakuláson megy keresztül. A belső energiapiacra vonatkozó harmadik csomag³ elfogadása óta a villamosenergia-politikára vonatkozó döntések nyomán élénkült a verseny, ez pedig növelte a határkeresztező villamosenergia-áramlást. A nagykereskedelmi piacokat egyre inkább jellemzi a méltányos és nyílt verseny, és noha egyelőre még nem kielégítő mértékben, a verseny kiskereskedelmi szinten is beindult. Az úgynevezett „piac-összekapcsolás” és az „áramlásalapú” kapacitáselosztási módszer bevezetésével Európa-szerte hatékonyabb lett a villamosáram-kereskedelem. Ezzel párhuzamosan a megújulóenergia-irányelvnek⁴ és a tagállami erőfeszítéseknek köszönhetően a megújuló forrásokból származó villamos energia az egyik legfontosabb villamosenergia-forrássá vált, és ez lendületet adott az alacsony szén-dioxid-kibocsátású energiarendszerre való áttérésnek.

¹ COM(2014) 910 final, 2014.12.6

² COM(2015) 80 final, 2015.2.25.

³ A belső energiapiacra vonatkozó harmadik csomag a következő jogszabályokból áll: az Európai Parlament és a Tanács 2009. július 13-i 2009/72/EK irányelve a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, *HL L 211., 2009.8.14., 55–93. o.*; az Európai Parlament és a Tanács 2009. július 13-i 714/2009/EK rendelete a villamos energia határokon keresztül történő kereskedelme esetén alkalmazandó hálózati hozzáférési feltételekről és az 1228/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, *HL L 211., 2009.8.14., 15–35. o.* az Európai Parlament és a Tanács 2009. július 13-i 713/2009/EK rendelete az Energiaszabályozók Együttműködési Ügynöksége létrehozásáról, *HL L 211., 2009.8.14., 1–14. o.*, és az Európai Parlament és a Tanács 2009. április 23-i 2009/28/EK irányelve a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről. *HL L 140., 2009.6.5., 16–62. o.*

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. április 23-i 2009/28/EK irányelve a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről. *HL L 140., 2009.6.5., 16–62. o.*

Mindezek fontos elemeit képezik a jövőorientált energiarendszerek, azonban Európának még komoly kihívásokat kell legyőznie ahhoz, hogy az energia tekintetében megfelelő helyzet alakuljon ki. A változások kezelése és minél hatékonyabb kiaknázása érdekében újra meg kell vizsgálnunk, milyen Európa villamosenergia-rendszerének és -piacainak felépítése és szabályozása.

A piac jelenlegi koncepciója egy olyan korszakban született, amikor főként az elsősorban fosszilis tüzelőanyaggal működő, nagy, központi erőművek feladata volt, hogy egy jól körülhatárolt területen – általában egy-egy tagállamban – ellássák a háztartásokat és a vállalkozásokat annyi energiával, amennyire azoknak szükségük van. Ez a rendszer a fogyasztókra – a háztartásokra, a vállalkozásokra és az iparra – passzív szereplőként tekintett. A decentralizált energiatermelés térnyerésével azonban mára megnőtt az érintett szereplők száma és megváltoztak a korábbi piaci szerepek. A villamosenergia-piacnak alkalmazkodnia kell az új helyzethez: teljes körűen integrálni kell az összes piaci tényezőt, ezen belül a rugalmas keresletet, az energetikai szolgáltatókat és a megújuló energiaforrásokat. A rugalmasság révén például az ipari fogyasztóknak lehetőségük nyílik arra, hogy belépjenek a piacra és közvetlenül részesüljenek a fokozódó verseny kínálta előnyökből. Olyan hatékony szabályozási és irányítási keretekre van szükség, amelyek képesek csökkenteni a kapacitásmechanizmus vagy más hasonló beavatkozások szükségességét.

Kifogástalanul működő energiapiacot kell létrehozni, amelyen belül a villamos energia akadálytalanul eljuthat oda, ahol arra a leginkább szükség és igény van, és ahol a legértékesebb, a lehető legjobban ki kell aknázni a nemzetközi versenyből fakadó előnyöket, és a leginkább szükséges beruházások előmozdítása érdekében megfelelő jelzéseket és ösztönzőket kell biztosítani. A piacnak gondoskodnia kell továbbá arról, hogy a villamos energia elosztása kizárólag piaci jelzések alapján történjen. Jelenleg ez nem mindig van így. Azokban az esetekben, amikor a piac-összekapcsolás megvalósult, a nagykereskedelmi árak között ugyan egyre nagyobb lett a korreláció, az abszolút árak szintje azonban még a szomszédos piacokon is jelentős eltéréseket mutat, az árkülönbözet pedig nem csökken. További erőfeszítésekre van szükség továbbá ahhoz is, hogy a hálózatok kellő mértékben összekapcsolódjanak, és ahhoz, hogy az energiaágazat egészében hosszú távon a beruházások élénkítésére alkalmas stabilitás alakuljon ki.

Az Európai Tanács által 2014 októberében elfogadott, 2030-ra vonatkozó uniós célok⁵ igen ambiciózusak: az üvegházhatást okozó gázok hazai kibocsátásának legalább 40%-os csökkentését, a megújuló energia arányának uniós szinten legalább 27%-ra való növelését, és az energiahatékonyság legalább 27%-os javítását foglalják magukban. Mindez azt jelenti, hogy folytatni, sőt fokozni kell a villamosenergia-rendszer átalakítását, és a dekarbonizáció felé való elmozdulást. Ha megvalósulnak a 2030-ra szóló energiaügyi és éghajlatváltozással kapcsolatos uniós célkitűzések, az azt jelenti, hogy a villamosenergia-termelésen belül a megújuló energiaforrások aránya elérheti akár az 50%-ot is. Jelenleg a piacok sem a kínálati, sem a keresleti oldalon nem elég rugalmasak ahhoz, hogy kezelni tudják a piacon megjelenő, egyre nagyobb részarányt képviselő megújuló energiát. Az új piacszerkezetet úgy kell kialakítani, hogy az energiapiac minél kisebb költségek mellett teljes mértékben segítse ezt az átállást. Ehhez fel kell számolni a megújuló energia térnyerése előtt álló akadályokat és gondoskodni kell arról, hogy megfelelő piaci jelzésekkel elegendő beruházást lehessen az ágazatba

⁵ EUCO 169/14.

vonzani, létrehozva azokat a rugalmas kapacitásokat, amelyek képesek kezelni az ingadozó jellegű megújuló energiaforrások egyre nagyobb részarányát a rendszerben. A megújuló energiaforrásokat úgy lehet a legsikeresebben és a legkisebb költséggel integrálni az energiarendszerbe, ha jól működő rövid távú villamosenergia-piacokat hozunk létre, amelyek a villamos energia szállításának napjától a felhasználás pillanatáig állnak fenn, és amelyek teljes hozzáférést biztosítanak a rugalmas technológiákhoz.

Az energiahatékonyságban rejlő lehetőségek kiaknázását a döntéshozók az energiaunió létrehozásával kapcsolatos valamennyi döntéshozatali eljárás során szem előtt tartják (az energiaunió létrehozásának fontos eleme az energiahatékonyság elsődlegességének elve). Ennek ellenére a villamos energia iránti kereslet várhatóan nőni fog, mivel a fogyasztók más energiaforrásokból származó villamos energiára állnak át. A piac szerkezetének felülvizsgálatakor tehát mindenképpen fontos, hogy olyan feltételeket teremtsünk, amelyek elősegítik az EU energiafogyasztásának további csökkentését, ugyanakkor lehetővé teszik az új típusú, rugalmas kereslet költséghatékony piaci integrációját.

Továbbá az olyan új alatechnológiáknak köszönhetően, mint az intelligens hálózatok, az intelligens fogyasztásmérő rendszerek, az intelligens otthonok, valamint a saját villamosenergia-termelés és -tárolás, a polgárok aktív részesei lehetnek az energetikai változásoknak, és az új technológiák révén csökkenthetik energiaszámláikat és maguk is tevékeny piaci szereplőkké válhatnak. Ezt a folyamatot a piacnak is elő kell segítenie.

Az uniós piacot úgy kell megtervezni, hogy a kis- és nagyfogyasztók energiaigényét az EU-szerte működő innovatív vállalkozások és megbízható közvetítők képesek legyenek kielégíteni. Fontos, hogy ezek kiaknázzák a technológiai újítások kínálta lehetőségeket, és a fogyasztók igényeit szem előtt tartva új termékeket és szolgáltatásokat alakítsanak ki. Ez hozzájárulhat a fogyasztókra vonatkozó új irányvonal megvalósításához, amely képes egyesíteni az energiaunióra vonatkozó stratégia különféle elemeit, vagyis munkahelyeket teremteni a kutatás és fejlesztés területén, és az energiahatékonyságot az uniós szakpolitika központi elemévé tenni.

Célunk, hogy a megújuló energiát teljes egészében integráljuk a villamosenergia-rendszerbe: ehhez a piacokat alkalmassá kell tenni a megújuló energia befogadására, és elő kell segíteni, hogy a megújuló energia a hagyományos energiával azonos feltételekkel juthasson a villamosenergia-piacokra.

Ez azt jelenti, hogy olyan új kereteket kell kialakítani, amelyek biztosítják annak a feltételeit, hogy

- egy olyan, az EU egészére kiterjedő, összekapcsolt villamosenergia-piac jöjjön létre, amely világos árjelzésekkel szolgál az új beruházások számára és elősegíti a megújuló forrásokkal kapcsolatos további fejlesztéseket;
- fokozódjon a regionális együttműködés és koordináció az energiapolitika terén;
- lehetővé váljon az együttműködés a megújuló források, és ezen belül a támogatási programok terén;
- létre jöjjön a villamosenergia-ellátás biztonságának valóban európai dimenziója.

Ez a kezdeményezés az energiaunióra vonatkozó keretstratégia⁶ egyik kulcstényezője. A kezdeményezés az „Új irányvonal az energiafogyasztók számára” című közleménnyel együtt kerül elfogadásra, és célja, hogy a jövő energiarendszerének központjában a fogyasztók álljanak, első konkrét lépése pedig az energiafogyasztás címkézéséről szóló felülvizsgált irányelv elfogadása.

2. AZ EURÓPAI UNIÓ VILLAMOSENERGIA-PIACÁNAK ÁTALAKÍTÁSA

2.1. A piac működőképessé tétele

A legjobb módja annak, hogy a villamos energia minél költséghatékonyabban, bármikor eljusson a fogyasztókhoz, egy teljes körűen működő, egész Európára kiterjedő villamosenergia-piac kialakítása.

2.1.1. Rövid távú nemzetközi piacok létrehozása

A villamos energia értéke a felhasználás időpontjától, valamint az előállítás, illetve felhasználás helyétől függően változik. Az áraknak tükrözniük kell ezt, mert az előállítás és a beruházások szempontjából csak így lehet pontos és kellő erővel bíró jelzéseket biztosítani. Ez azt jelenti, hogy az előállítás volumenének visszaesése esetén elkerülhetetlen az árak emelkedése, ami pedig a keresletoldalon vált ki válaszreakciót.

A rövid távú piacok, nevezetesen a napon belüli és a kiegyenlítő piacok a hatékony villamosenergia-piac szerkezetének alapját jelentik. Ezeket a piacokat úgy kell kialakítani, hogy illeszkedjenek a jövő energiarendszeréhez, amelyet nagy mennyiségű határkeresztesztő energiaáramlás fog jellemezni, és amelyben nagy szerepe lesz a megújulóenergia-termelésnek. A piac-összekapcsolás bevezetése, a határkeresztesztő energiaáramlás javítása, valamint a napon belüli kereskedés és a keresletoldali válaszhintézések megerősítése révén sok tagállamban jelentősen lehetne javítani a piac működését. Az árképzésre vonatkozó korlátozásokat fel kell számolni, a napon belüli kereskedés átfutási idejét és a kereskedési intervallumot le kell rövidíteni, az ajánlati határidőket pedig minél inkább közelíteni kell a valós időhöz.

Az ellátásbiztonság szempontjából a hálózat működtetése egyre nagyobb kihívást jelent, mivel gyors ütemben nő a megújuló energiaforrások aránya, és mind a keresleti oldalt, mind a hagyományos villamosenergia-termelő létesítményeket képessé kell tenni, illetve ösztönözni kell arra, hogy megfeleljenek ennek a kihívásnak. A szükséges rugalmasságot tovább lehetne növelni a tárolásnak a villamosenergia-piacba való integrálásával: amikor bőséges a kínálat és alacsonyak az árak, a villamos energiát tárolókban kell elhelyezni, és onnan – a villamosenergia-termelés ingadozásainak kiegyenlítése érdekében – akkor kell felszabadítani, amikor a termelés volumene alacsony, az árak pedig magasak.

E célból a legfontosabb lépés a határokon átnyúló napközbeni kereskedés céljait szolgáló, az egész EU-ra kiterjedő rendszer létrehozása, ahogyan az a másnapi piacok esetében már megtörtént. A kiegyensúlyozó piacoknak – hatékonyságuk és eredményességük növelése érdekében – a mainál nagyobb területekre kell kiterjedniük.

⁶ „A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája”, COM(2015)80 final, 2015.2.25.

Ezzel csökkenni fog a kiegészítő energiatermelés iránti igény, és Európa energiarendszere teljes mértékben képes lesz kiaknázni a megújuló energiában rejlő potenciált. Mindezt ki kell egészíteni a szűk hálózati keresztmetszetek kezelésére szolgáló közös megközelítésekkel. Ki kell jelölni néhány, szélesebb területet felölelő kiegyensúlyozó régiót, méghozzá európai szempontok érvényesítésével, vagyis a hálózatokat, nem pedig a nemzeti határokat szem előtt tartva. Ugyanígy az elektromos áram esetében a nagykereskedelmi árnők kialakításának is az átviteli kapacitás rendelkezésre állását kell tükröznie, nem pedig egyszerűen a tagállami határokat.

2.1.2. A hosszú távú piacok megerősítése a beruházások ösztönzése érdekében

A beruházások szempontjából a hosszú távra szóló árjelzések ugyanolyan fontosak, mint a megfelelően működő rövid távú piacok. A dekarbonizáció tekintetében a beruházások számára a másik fontos jelzést a megújult európai szén-dioxid-piac adja, amelynek részét képezi egy piaci stabilizációs tartalék, továbbá más intézkedések, amint ez az e közleménnyel párhuzamosan elfogadásra kerülő, kibocsátás-kereskedelmi rendszer reformjáról szóló javaslatban szerepel.

Gondoskodnunk kell arról, hogy ezek a piacok valóban minden piaci szereplő előtt nyitva álljanak. A hagyományos áramtermelők, a rugalmas kereslet, az energiátárolási technológiák, a megújuló energiaforrások és (a hagyományosak mellett) az új energetikai szolgáltatók számára tényleges hozzáférést kell biztosítani a hosszú távú piacokhoz, ugyanis ezek a piacok jelzik, hogy mely beruházások fognak várhatóan megtérülni, és hol kellene azokat megvalósítani.

Egyes piacokon nagy léptékű átállás történt a nagy tőkeigényű, csaknem nulla határköltésű szél- és napenergiatermelésre, aminek következtében az azonnali árak hosszú időn keresztül alacsonyok, a hagyományos termelés üzemideje pedig csökken. Az ilyen esetekben a villamosenergia-piacok akkor tudnak megfelelő árjelzésekkel szolgálni és elősegíteni a kapacitások biztosításához szükséges beruházásokat, ha az árak képesek tükrözni a keresleti csúcsidőszakban fennálló hiányt, a befektetők pedig megbíznak ezekben a jelzésekben és hosszú távú árjelzéseké képesek őket fordítani.

Ha megengedjük, hogy a keresleti csúcsidőszakban vagy a termelés a nagykereskedelmi árak emelkedjenek, az nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a fogyasztóknak is magasabb vagy ingadozó árakkal kell szembesülniük. Ha a hosszabb távú piacok megfelelően működnek, akkor a szolgáltatók és a termelők képesek kezelni az azonnali piacokon fellépő áringadozásokat, és a termelők a szolgáltatók, illetve a fogyasztók számára megfelelő védelmet biztosíthatnak az áringadozásokból fakadó hatásokkal szemben, továbbá a hosszú távra szóló beruházásokra vonatkozó árjelzések is pontosabbá válnak. Fontos, hogy a piaci szereplők, köztük a megújulóenergia-termelők képesek legyenek védekezni az áringadozásokkal és a mennyiségi kockázatokkal szemben: az árcsúcsokhoz kapcsolódó bizonytalanságokat tervezett, biztos bevételekké kell tudniuk alakítani. Ezért rendkívül fontos, hogy a rövid távú piacokon lehessenek áringadozások, és e piacok összekapcsolódjanak a hosszú távú piacokkal.

A piaci szereplők közötti hosszú távú szerződések megkönnyíthetik a tőkéhez való, ésszerű költségek melletti hozzáférést – elsősorban a karbonszegény technológiák terén – , és ezáltal mérsékelhetik a villamosenergia-ágazatban szükséges tőkeigényes beruházásokhoz kapcsolódó kockázatokat. Éppen ezért fontos előmozdítani megfelelő hosszú távú termékek rendelkezésre állását, és megállapítani, hogy állnak-e akadályok a

hosszútávra szóló szerződések megkötésének útjában. Az áramtözsdékre vonatkozó hosszú távú szerződések kötésekor a szerződéses feleknek gyakran biztosítékot kell letenniük. Mivel a biztosítékok rendelkezésre bocsátása költséges lehet, meg kell vizsgálni a kapcsolódó költségek csökkentésére, de a szerződéses fél nemteljesítéséből eredő kockázatok minimalizálására mégis alkalmas mechanizmusok lehetőségét.

2.1.3. A piac működéséhez szükséges infrastruktúra

A megfelelően összekapcsolt európai energiahálózat létfontosságú Európa energiabiztonságához, továbbá ahhoz, hogy a belső piacon zajló intenzív verseny nyomán versenyképesebbé váljanak az árak, és ahhoz, hogy megfelelő árjelzések révén megvalósuljanak azok a beruházások, amelyekkel teljesíthetők azok a dekarbonizációval kapcsolatos energia- és éghajlat-politikai célkitűzések, amelyek mellett az Európai Unió elkötelezte magát⁷.

A valóban integrált belső piac létrehozásához szükséges, még hiányzó összeköttetések kialakítása és az ehhez szükséges beruházások megvalósítása tehát az energiaunióra vonatkozó stratégia végrehajtásának egyik fő eleme.

A nemzeti villamosenergia-piacok fizikai integrálásának és az energiaforrások diverzifikálásának fő eszközei a közös érdekű projektek⁸. A javasolt infrastruktúra-projektek között számos olyan van, amelyre kitüntetett szerep hárul a megújuló energiaforrások ingadozó jellegéből adódó problémák kezelésében: ilyen projektek vannak folyamatban Norvégia és az Egyesült Királyság, Franciaország és Spanyolország, illetve Norvégia, Hollandia és Németország között. Az Európai Stratégiai Beruházási Alap, amely az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz keretében rendelkezésre álló forrásokat egészíti ki, szintén támogatja az energetikával, és ezen belül az energetikai infrastruktúrával kapcsolatos projekteket. Továbbá az Európai Beruházási Tanácsadó Szolgálat szakértői támogatást és technikai segítséget nyújt a magán- és állami projektgazdák számára a pénzügyi szempontból megfelelő beruházási projektek megtervezéséhez és kidolgozásához.

2.2. A piac szerkezetének a megújuló energiaforrásokhoz, a támogatási rendszereknek pedig a piacokhoz való igazítása

Ahhoz, hogy megvalósulhasson azon ambiciózus uniós célkitűzés, hogy az Európai Unió a megújuló energia terén világelsővé válhasson, olyan környezetet kell teremteni, amely vonzza a megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos beruházásokat. A tőkeigényes megújuló energia alacsony költségek melletti finanszírozásának előfeltétele egy stabil, a szabályozói terhet és kockázatot csökkentő beruházási keret.

⁷ COM(2015)82 (2015.2.25.) - A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak - Az energiahálózatok összekapcsolására vonatkozó 10%-os célkitűzés elérése - Az európai villamosenergia-hálózat felkészítése a 2020. évre.

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2013. április 17-i 347/2013/EU rendelete a transzeurópai energiaipari infrastruktúrára vonatkozó iránymutatásokról és az 1364/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről, valamint a 713/2009/EK, a 714/2009/EK és a 715/2009/EK rendelet módosításáról.

2.2.1. A megújuló energia befogadására alkalmas piac

A megújuló energiával kapcsolatos döntések meghozatalakor figyelembe kell venni az adott földrajzi terület természeti adottságait, a hálózatok rendelkezésre állását, a nyilvánosság általi elfogadottságot, a felhasználás helyét, valamint az adminisztratív és beruházási feltételeket, köztük az adókat és illetékeket. A termelési költségek szempontjából ezek mindegyike releváns. Egy megfelelően kijelölt árzonákra osztott, jól működő piac tehát jeleznél, hogy hol és mikor van szükség megújuló energiaforrásból történő villamosenergia-termelésre.

Ugyanakkor ahhoz, hogy a megújuló energiaforrásból történő villamosenergia-termelést sikeresen integráljuk a rendszerbe, olyan rugalmas piacok kelljenek, amelyeknek mind a kínálati, mind a keresleti oldalon számos szereplőjük van. Sikeresen integrált, likvid rövid távú piacok létrehozásával növelhető a rugalmasság, és elősegíthető, hogy a megújulóenergia-termelők egyenlő esélyekkel vehessenek fel a versenyt a hagyományos energiatermelőkkel. Azt is ösztönözni kell, hogy a piacok kezeljék a mennyiségi kockázatokat.

A megújuló energia piaci integrációjához szükséges rugalmasságot elősegítik továbbá az összeköttetések fejlesztése és a keresletoldali válaszintézkedések is. Jelenleg azonban a fogyasztók nincsenek kellően ösztönözve arra, hogy fogyasztási szokásaikat az ellátás változásaihoz igazítsák. Továbbá a hatályban lévő szabályozási korlátok és diszkriminatív szabályok miatt a fogyasztók, vagy a nevükben eljáró beszerzési közösségi szolgáltatók nem tudnak élni a keresletoldali válaszintézkedésekkel (például a tárolás vonatkozásában), és nem tudnak a termelőkével azonos feltételekkel részt venni a villamosenergia-piacokon.

Ha a piacok rugalmasabbá válnak, akkor a megújulóenergia-termelők teljes körűen részt vehetnek a piaci folyamatokban, például kiegyensúlyozhatják portfóliójukat. Arra is képessé kell tenni őket, hogy ők maguk is hozzájáruljanak a rendszer rugalmasabbá tételéhez. Felül kell vizsgálni azokat a hatályos rendelkezéseket, amelyek bizonyos villamosenergia-termelési módokat kizárnak a rendes piaci szabályok hatálya alól.

2.2.2. A piacra való belépésre alkalmas megújuló energia előmozdítása

A piac előbbiekben bemutatott reformja – az EU kibocsátáskereskedelmi rendszerének megerősítésével együtt – alapvető lépés azon feltételek megteremtésének irányába, amelyek révén előbb-utóbb maguk a piaci folyamatok fogják meghatározni az új megújulóenergia-kapacitásokba való beruházásokat.

Amíg ez megvalósul, addig szükség szerint támogatni kell a megújuló energiaforrásokból előállított villamos energiát, méghozzá olyan, piaci alapú rendszerekkel, amelyek – az állami támogatásokra vonatkozó iránymutatásokkal⁹ összhangban – orvosolják a piaci hiányosságokat, biztosítják a költséghatékonyságot, valamint a túlkompensáció és a versenytorzulás elkerülését.

⁹ A Bizottság közleménye – Iránymutatás a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról, *HL C 200.*, 2014.6.28., 1–55. o.

A megújuló energiával kapcsolatos támogatási rendszerek szinte mindig nemzeti szintűek. Ha a megújuló energia – és a vonatkozó támogatási rendszerek – területén koordinált regionális megközelítés érvényesülne, azzal komoly előnyökre lehetne szert tenni egyebek mellett azáltal, hogy földrajzi szempontból optimális helyen, költséghatékony módon történhetne a megújulóenergia-termelés. Ennek következtében bővülne a megújuló energia piaca, gyorsulna a megújuló energiának a rendszerbe való integrációja, és hatékonyabbá válna a felhasználása. Miközben a tagállamok egyre nyitottabbak a regionális együttműködésre, a gyakorlati nehézségek továbbra is fennállnak. Ezeket úgy lehetne kezelni, ha a támogatási rendszerek kiegészülnének kifejezetten a határon átnyúló együttműködésre vonatkozó keretekkel.

2.3. A kis- és nagykereskedelmi piacok összekapcsolása az energiafogyasztókra vonatkozó új irányvonal megvalósítása érdekében

A belső piac integrációja nem állhat meg a nagykereskedelmi szinten. Az európai belső energiapiacban rejlő potenciál kiaknázása érdekében a villamosenergia-piac kiskereskedelmi oldalán a fogyasztók – a háztartások, a vállalkozások és az ipar – számára biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy aktívan részt vegyenek az Európai Unió energetikai átalakításában, és élvezzék az abból fakadó előnyöket. Az új piaci szerkezet kidolgozásakor többek között ezt kell szem előtt tartani, és a megvalósításhoz alapjaiban kell megváltoztatni a fogyasztók villamosenergia-piaci szerepét.

Jelenleg számos akadály áll a fogyasztók piaci részvétele előtt. A költségekkel és a fogyasztással kapcsolatos megfelelő információknak, illetve az ajánlatok átláthatóságának a hiánya miatt sok kiskereskedelmi piacon elégtelen a verseny. Emellett a lakossági energetikai szolgáltatások piacai is meglehetősen fejletlenek.

Fontos, hogy az aktív fogyasztói szerepvállalás ne legyen se bonyolult, se időigényes. Ma már léteznek olyan technológiák, amelyek segítségével a fogyasztók teljes mértékben részt vehetnek az energetikai átállásban. Az ármaximalizálás, az árszabályozás, a torzító hatású adózás és más hasonló állami szabályozási beavatkozások nyomán úgy módosulnak az árak, hogy azok semmilyen jelzést nem nyújtanak a fogyasztóknak, és nem sarkallják őket a piaci részvételre. Ily módon pedig kiaknázatlanok maradnak a keresletoldali válaszintézkedésekben rejlő lehetőségek. Ennek következtében jelenleg sem a háztartások, sem az ágazati szereplők nem kapnak elég ösztönzést ahhoz, hogy belépjenek a villamosenergia-piacokra.

Éppen ezért rendkívül fontosak a megfelelő piaci jelzések. Ezek közé tartozik például a nagy- és kiskereskedelmi piacok szorosabb összekapcsolása oly módon, hogy a szolgáltatók a nagykereskedelmi árak ingadozásait tükröző árakat kínálnak végfelhasználók számára. Emellett a hálózati díjakat úgy kell kialakítani, hogy serkentsék a keresletoldali válaszintézkedéseket és biztosítsák a hálózati költségekhez való méltányos hozzájárulást.

Továbbá a hatályban lévő egyéb szabályozási korlátok és diszkriminatív szabályok miatt a fogyasztók vagy a nevükben eljáró beszerzési közösségi szolgáltatók nem tudnak élni a keresletoldali válaszintézkedésekkel (például a tárolás vonatkozásában), és nem tudnak a termelőkével azonos feltételekkel részt venni a villamosenergia-piacokon. A legnyilvánvalóbb ilyen korlátot a szabályozott árak jelentik, hiszen ezek miatt a fogyasztók el vannak vágva a piaci árjelzésektől. Emellett egyelőre a piaci szabályok sem minden esetben segítik elő a beszerzési közösségi szolgáltatók részvételét. Kívánatos

volna közös megközelítést kidolgozni a piac szerkezetének kialakítására annak érdekében, hogy a keresletoldali válaszintézkedések a termelői oldalával azonos feltételek mellett versenyezzenek.

KÉRDÉSEK

- 1) A jövő piacának kialakítása szempontjából fontos tényezőt jelentenek-e a tényleges villamosenergia-szűkösséget (időben és térben) tükröző árak? Szükség volna-e ezen belül arra is, hogy az árak a rendelkezésre álló átviteli kapacitás szűkösségét is jelezzék?
- 2) Milyen kihívásokkal és lehetőségekkel járna, ha az árak tükröznék a tényleges villamosenergia-szűkösséget? Hogyan lehet ezeket a kihívásokat kezelni? Ha az árak ilyenek lennének, az feleslegessé tenné a kapacitásmechanizmusokat?
- 3) A szétaprózódott kiegyenlítő piacok egységesítése lassan halad; szükség esetén fel kellene-e az EU-nak gyorsítania a folyamatot (akár jogszabályi eszközökkel)?
- 4) Mit lehetne tenni az EU-ra kiterjedő napközbeni platform zökkenőmentes létrehozása érdekében?
- 5) Szükség van-e a termelők és a fogyasztók közötti hosszú távú szerződésekre ahhoz, hogy befektetési biztonságot lehessen nyújtani az új villamosenergia-termelési kapacitások létrehozásához? Akadályozza-e valami az ilyen hosszú távú fedezeti termékek megjelenését, és ha igen, mi? Hozzájárulhat-e a közszféra ahhoz, hogy a piacon megjelenjenek a hosszú távú szerződések?
- 6) Az egyes tagállamokban a villamos energiára kivetett adók és díjak¹⁰ közötti különbségek milyen mértékben befolyásolják a beruházások megvalósulását vagy akadályozzák az energia szabad áramlását?
- 7) Mit kellene tenni ahhoz, hogy a megújuló energiába történő beruházásokat egyre inkább a piaci jelzések irányítsák?
- 8) Vannak-e olyan tényezők, amelyek akadályozzák, hogy a megújulóenergia-termelőket teljes egészében integráljuk a piacba – ezen belül a kiegyenlítő és a napon belüli piacokba –, illetve, hogy a különböző energiaforrásokból előállított villamos energia egy meghatározott sorrend alapján kerüljön felhasználásra, és ha igen, hogyan lehetne ezeket felszámolni?
- 9) Jobban össze kellene-e hangolniuk a tagállamoknak a megújuló energiára vonatkozó támogatási rendszereiket? Melyek a regionális támogatási rendszerek létrehozásának fő akadályai, és hogyan lehetne ezeket megszüntetni (pl. jogszabályok révén)?
- 10) Mely legfontosabb akadályokat kellene elsőként elmozdítani annak érdekében, hogy beinduljanak a keresletoldali válaszintézkedések (pl. nem kellően rugalmas árak, a beszerzési közösségi szolgáltatók/fogyasztók előtt álló (szabályozói jellegű) akadályok, az intelligens otthonokkal kapcsolatos technológiákhoz való hozzáférés hiánya, az a tény, hogy a szolgáltatók nem kötelesek fogyasztóknak felajánlani azt a lehetőséget, hogy keresletoldali válaszintézkedési rendszer útján részt vegyenek a kiegyenlítő piacon stb.)?

¹⁰ Ezek lehetnek általános adó típusúak (héta, jövedéki adó) vagy célzott energiapolitikai és/vagy az éghajlat-változási szakpolitikai célok elérését célzó különilletékek.

3. A REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS FOKOZÁSA AZ INTEGRÁLT VILLAMOSENERGIA-RENDSZERBEN

A villamosenergia-rendszer biztonságos és költséghatékony fejlesztése és irányítása érdekében a belső energiapiac szereplői között fokozni kell a koordinációt és az együttműködést. Ehhez bizonyos esetekben nemzeti helyett regionális vagy európai szintű megközelítésre van szükség.

3.1. A nemzeti politikák összehangolása regionális szinten

A belső energiapiac megfelelő működéséhez szükség van arra, hogy energiapolitikájuk kidolgozása során a tagállamok egyeztessenek és együttműködjenek szomszédjaikkal. Ezzel párhuzamosan arról is gondoskodni kell, hogy a regionális kezdeményezések fejlesztése koherens módon történjen, és elősegítse a teljes körű integrált energiapiac kiépülését. Amikor a nemzeti rendszerek egymástól elkülönülten léteznek, a regionális együttműködés az Európai Unió szempontjából a hatékony irányítás egyik fő eszköze, és adott esetben az uniós szintű harmonizáció egyik első lépése.

A tagállamok közötti regionális együttműködés döntően hozzájárul ahhoz is, hogy az európai uniós szinten megállapított célkitűzéseket nagyobb költséghatékonysággal érjük el (pl. az együttműködési mechanizmusok hatékonyabb kihasználásával a megújuló energia tekintetében kitűzött célértékek teljesítése érdekében), valamint hogy szorosabban integráljuk a belső energiapiacot és növeljük az energiabiztonságot. Az energia területén több fórum keretében is zajlik politikai együttműködés: a gázágazatban az ötoldalú energiaügyi fórum, az északi-tengeri országok tengeri szélerőmű-hálózati kezdeményezése (NSCOGI), a balti energiapiacok összekapcsolási terve (BEMIP) (<http://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/baltic-energy-market-interconnection-plan>), az új délnyugat-európai hálózat-összekapcsolási csoport (<https://ec.europa.eu/energy/en/news/high-level-group-energy-infrastructure-south-west-europe-created>) vagy a közép- és dél-európai gázhálózat-összekapcsolási csoport (<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/central-and-south-eastern-europe-gas-connectivity>) égisze alatt folyó munka a helyes irányba megtett lépésekről tanúskodnak. A regionális együttműködés nem korlátozódhat az uniós tagállamokra és nem állhat meg az EU határainál. Ha a harmadik jogszabálycsomagot olyan szomszédos országok is végrehajtják, mint az Energiaközösség szerződő felei, azzal biztosítható, hogy a belső piac előnyeiből az EU-n kívüli országok is részesüljenek. A regionális fórumok keretében foglalkozni kell továbbá az olyan harmadik országokra való ráutaltságból fakadó kockázatokkal, amelyek nem kívánják alkalmazni a belső piacra vonatkozó uniós jogszabályokat. A regionális együttműködés fokozása kiváló eszköz ahhoz, hogy az integrált piac megvalósításának folyamata gyorsabbá és költséghatékonyabbá váljon.

3.2. Az összeköttetések fejlesztése

Tekintettel a jobb összeköttetésekből fakadó egyértelmű előnyökre, a Bizottság – az energiaunióra vonatkozó csomag részeként – részletes stratégiát mutatott be arról, mire lenne még szükség a villamosenergia-hálózatok összekapcsolására vonatkozó 10%-os cél¹¹ megvalósításához, és szándékai szerint 2016-ban közleményt fog közzétenni arról,

¹¹ COM(2015)82 final (2015.2.25.) - A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. - Az energiahálózatok összekapcsolására vonatkozó 10%-os célkitűzés elérése - Az európai villamosenergia-hálózat felkészítése a 2020. évre.

hogyan lehetne elérni az összekapcsolásra vonatkozóan az Európai Tanács által szorgalmazott 15%-os célt.

Számos tagállam van, amelynek szomszédaival való összeköttetési kapacitása még mindig viszonylag alacsony a tervezett villamosenergia-áramlások kezeléséhez. A transzeurópai energiaipari infrastruktúrára vonatkozó iránymutatásokról szóló rendelet¹² által bevezetett közös érdekű projektek alapvető fontossággal bírnak a nemzeti villamosenergia-piacok fizikai integrálása és az energiaforrások diverzifikálása szempontjából. A balti államok például még nem részei a kontinentális európai szinkronterületnek. A szakpolitikai irány része az is, hogy fokozni kell az összeköttetések bővítésére irányuló regionális együttműködést különösen a balti térségben, az Ibériai-félszigeten, az északi tengereken, valamint Közép- és Délkelet-Európában. Emellett meg kell vizsgálni olyan szomszédos régiókkal való további összeköttetések létrehozását, mint a dél-mediterrán térség vagy a Nyugat-Balkán.

A rendszer irányításához és annak megállapításához, hogy hol van szükség új összeköttetésekre, fontos, hogy az átvitelrendszer-üzemeltetők támaszkodhassanak az azonnali és a nagykereskedelmi piacok árjelzéseire. Jelenleg a szűk keresztmetszetek kezeléséért felszámított díjakból származó bevételek – vagyis azok a bevételek, amelyeket a villamos energia alacsony árszinttel jellemezhető területekről olyan területekre való szállításáért számítanak fel, ahol az árak magasabbak –, gyakran komoly összeget tesznek ki, azonban ritkán használják őket új összeköttetések építésére vagy már meglévők megerősítésére. Ezen változtatni kell, és a szóban forgó bevételeket az európai villamosenergia-rendszer fejlesztésére kell fordítani.

3.3. A rendszerirányítók közötti együttműködés

Egy ilyen mértékben integrált villamosenergia-hálózatban a műveleti tervezésnek és a döntéshozatalnak időben mindig koherensnek kell lennie. A regionális együttműködés és döntéshozatal különösen fontos a rendszer biztonságos működtetése szempontjából. Regionális operatív központok létrehozásával hatékonyan lehetne tervezni és kezelni – akár valós időben is – az átviteli hálózatokon zajló határkeresztesző villamosenergia-áramlást. A meglévő regionális biztonságpolitikai együttműködési kezdeményezések az első fontos lépést jelentik a rendszerirányítás regionális koordinációjának és integrációjának fokozása felé: ezeknek a kezdeményezések fokozatosan döntéshozatali hatáskörrel kell bővülniük, és végső soron előkészíthetik az utat a rendszerirányítás páneurópai koordinációja számára.

A villamosenergia-piaci átvitelrendszer-üzemeltetők európai hálózata (ENTSO-E) jelenleg fontos szerepet játszik az átvitelrendszer-üzemeltetők (TSO-k) tevékenységének koordinálásában és a hálózati előírások kidolgozásában. Fokozni kell az átvitelrendszer-üzemeltetők tevékenységének koordinációját, és ez a regionális operatív központok létrehozásán túlmenően az ENTSO-E megerősítését is szükségessé teszi. Emiatt változásokra lesz szükség az ENTSO-E irányítási struktúrájában, illetve az energiaunió hatékony irányítása terén játszott szerepében.

Az európai átviteli rendszerek fokozottabb integrációja nyomán az átvitelrendszer-üzemeltetők bevételeire vonatkozó keret (tarifák, túlterhelési díjak, átvitelrendszer-

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 2013. április 17-i 347/2013/EU rendelete a transzeurópai energiaipari infrastruktúrára vonatkozó iránymutatásokról és az 1364/2006/EK határozat hatályon kívül helyezéséről, valamint a 713/2009/EK, a 714/2009/EK és a 715/2009/EK rendelet módosításáról.

üzemeltetők közötti ellentételezés) is felülvizsgálatra szorul annak érdekében, hogy valamennyi átvitelrendszer-üzemeltető számára megfelelő ösztönzőket biztosítson.

Hálózatbővítésre és optimális hálózatkezelésre is szükség van elosztói szinten, mivel az elosztó hálózatok alapvető fontosságúak a decentralizált, helyben előállított megújuló energiának a rendszerbe történő integrálása szempontjából. Olyan új eljárásokat kell bevezetni, amelyekkel az elosztórendszer-üzemeltetők (DSO-k) arra ösztönözhetők, hogy kiaknázzák a helyi szinten rendelkezésre álló rugalmas lehetőségeket, és az új kihívásokra költséghatékony megoldásokkal reagáljanak. Ezzel összefüggésben újra kell gondolni az elosztórendszer-üzemeltetők szerepét. Ezeknek semleges piaci közvetítőként kellene eljárniuk, és azt kellene elősegíteniük, hogy harmadik felek piaci alapú szolgáltatásokat alakítsanak ki és kínáljanak a fogyasztóknak. Ez különösen igaz azokban az esetekben, amikor az intelligens fogyasztásmérés és az adatkezelés is az elosztórendszer-üzemeltetők feladata. Megnyugtató válaszokat kell találni az adatok tulajdonjogára és az adatok informatikai támadásokkal szembeni védelmére vonatkozó kérdésekre, függetlenül attól, hogy az ezekkel kapcsolatos felelősség az elosztórendszer-üzemeltetőké-e vagy más szolgáltatóké.

Azt is célszerű lehet végiggondolni, hogy az elosztórendszer-üzemeltetők kellő mértékben vesznek-e részt a európai szabályozó szervek munkájában és az energiaunió tényleges irányításában. Továbbá a hálózati díjakat úgy kell kialakítani, hogy az ösztönözze a hálózat hatékony kihasználását, és biztosítsa a hálózati költségek méltányos megosztását, ugyanakkor serkentse a keresletoldali válaszingedményeket.

A villamosenergia-hálózat intelligens megoldásokkal való bővítése (mind a magas feszültségű hálózatok, mind az egyes háztartások szintjén) segíthet az ingadozó jellegű és decentralizált villamosenergia-termelés költséghatékonyabb kezelésében, és abban, hogy csökkentsük vagy későbbre halasszuk új vezetékek és összeköttetések építését, illetve kapacitásmechanizmusok bevezetését. Az elosztórendszer-üzemeltetők és az átvitelrendszer-üzemeltetők között a hálózattervezés és a különféle műveletek terén megvalósuló szorosabb együttműködés éppen ezért rendkívül fontos, azt tehát folytatni kell.

3.4. A szabályozási keret hozzáigazítása az integrált piacokhoz

Az integrált villamosenergia-hálózat működtetése és a kereskedési szabályok érvényesítése egységes szabályozói felügyeletet követel meg. A piaci integráció természetes következménye, hogy az Energiaszabályozók Együttműködési Ügynökségének (ACER) nagyobb szerepet kell juttatni annak érdekében, hogy felügyelhesse az integrált piacok és a határon átnyúló infrastruktúrák tényleges működését.

Az ACER szerepe jelenleg elsősorban ajánlások és vélemények közzétételében merül ki, döntéshozatali hatásköre korlátozott. A rendszerüzemeltetők közötti fokozott együttműködés miatt az ACER hatáskörének és függetlenségének növelésére lehet szükség, hogy európai szinten elláthassa szabályozói feladatait. Regionális és uniós szintű vitákban az ACER döntőbíróként járhatna el.

Az ACER szerepének megerősítésekor az ügynökség jogot kaphatna arra, hogy EU-s szintű kezdeményezések és határon átnyúló kérdések tekintetében közvetlenül

alkalmazandó és kötelező erővel bíró határozatokat hozzon, illetve végrehajtói jogot kaphatna az ilyen határozatok végrehajtásának biztosítása érdekében.

Az ENTSO-E és az ACER szerepének felülvizsgálata lehetőséget nyújt a piac és a hálózatok működésére vonatkozó részletes szabályozási előírások (hálózati előírások és iránymutatások) kidolgozási folyamatának értékelésére. Ezek kidolgozásában az ENTSO-E és az ACER egyaránt aktívan részt vesz.

A szabályozási keretek megerősítéséhez olyan szereplők integrálására is szükség lehet, amelyek jelenleg nem állnak szabályozói felügyelet alatt: ilyenek például az áramtőzsdék, amelyeknek kulcsszerepük van az összekapcsolt európai villamosenergia-piacokon, és a természetes monopóliumokra jellemző jegyekkel bíró funkciókat is ellátnak. Ugyanígy a nagy- és kiskereskedelmi piacok közötti egyre szorosabb kapcsolatot a szabályozási kereteknek is tükrözniük kell.

KÉRDÉSEK

- 11) Miközben az EU-n belül a villamosenergia-piacok össze vannak kapcsolva, és a szomszédos országokhoz is kapcsolódnak, a rendszerüzemeltetés továbbra is a nemzeti átvitelrendszer-üzemeltetők feladata. Az olyan meglévő regionális biztonsági koordinációs kezdeményezéseknek, mint a CORESO vagy a TSC pusztán tanácsadói szerepük van. Célszerű volna-e a regionális biztonsági koordinációs kezdeményezéseket fokozatosan erősíteni, és szükség esetén döntéshozatali hatáskörrel felruházni? Az, hogy a rendszerbiztonság jelenleg tagállami hatáskörbe tartozik, akadályozza-e a határokon átnyúló együttműködést? Jobban megfelelne-e az integrált piac jellemzőinek a rendszerbiztonság regionális hatáskörbe utalása?
- 12) A szabályozói felügyelet tekintetében az eltérő nemzeti megközelítések láthatóan nem hatékonyak a villamosenergia-rendszer harmonizált részei (pl. piac-összekapcsolás) esetében. Előnyös volna-e az ACER szerepének megerősítése?
- 13) Előnyös volna-e az ENTSO szerepének megerősítése? Hogyan lehetne ezt a legsikeresebben megvalósítani? Milyen szabályozói felügyeletre van szükség?
- 14) Mi lehetne az elosztórendszer-üzemeltetők szerepe a jövőben és milyen irányítási szabályoknak kellene rájuk vonatkozni? Hogyan kellene módosítani a mérési adatokhoz való hozzáférést (adatkezelés, a személyes adatok védelme stb.) a piaci és a technológiai fejlődés fényében? Szükség van-e további rendelkezésekre a mérési adatok érintettek (végfelhasználók, elosztórendszer-üzemeltetők, átvitelrendszer-üzemeltetők, szolgáltatók, szolgáltatásnyújtó harmadik felek és szabályozó szervek) általi hozzáférésére vonatkozóan?
- 15) Az elosztási tarifák tekintetében szükség van-e európai megközelítésre? Ha igen, annak milyen szempontokra kell kiterjednie? Például a díjszabási struktúrára és/vagy a díj összetevőire (fix, kapacitás vagy energia, időbeni vagy hely szerinti megkülönböztetés) és a saját termelésű energiára?
- 16) Mivel az áramtőzsdék a piac-összekapcsolás lényegi részét képezik, fontolóra kellene-e venni az áramtőzsdékre vonatkozó irányítási szabályok bevezetését?

4. AZ ELLÁTÁSBIZTONSÁG EURÓPAI DIMENZIÓJA

A piacok országhatárokon átnyúló integrációja és a hatékony – vagyis az új kapacitások iránti igényeket tükröző – árképzést biztosító rövid, illetve hosszú távú piacok kiépítése várhatóan megfelelő árjelzésekkel szolgál és elősegíti, hogy új villamosenergia-termelési források lépjenek a piacra, illetve túlkapacitás esetén egyes források kilépjenek a piacról.

A Bizottság felhívja a figyelmet arra, hogy a piac-összekapcsolás bevezetésével, a határkeresztező energiaáramlás javításával, a napon belüli kereskedés és a keresletoldali válaszintézkedések megerősítésével, valamint a nagykereskedelmi árak maximalizálásának eltörlésével sok tagállamban jelentősen lehetne javítani a piac működését és az ellátásbiztonságot. A felsorolt intézkedések javítanák az árképzést és lehetővé tennék az árak tetőzését, ami hatékonyabb jelzéssel szolgálna a beruházások tekintetében, általánosságban pedig segítené a megújuló energia piaci térnyerését.

Mindennek ellenére ma számos tagállamban az előrejelzések azt mutatják, hogy az elkövetkezendő években nem lesz elegendő a termelési kapacitás. A helyzet kezelése érdekében az érintett tagállamok olyan kapacitásmechanizmusokat vezettek be vagy terveznek bevezetni, amelyek keretében a rendelkezésre álló kapacitásokért kell fizetni, nem pedig a leszállított villamos energiáért.

Noha a kapacitásmechanizmusok bevezetése bizonyos körülmények között indokolt lehet, magas költségekkel járnak és torzítják a piacot. Továbbá ellene hatnak azoknak a folyamatoknak, amelyek célja a környezeti szempontból káros (például a fosszilis tüzelőanyagok után fizetett) támogatások fokozatos kivétele¹³. A kapacitásmechanizmusok kizárólag tényleges piaci hiányosságok kezelésére irányulhatnak, és nem szolgálhatják a gazdaságilag nem megtérülő vagy nem fenntartható termelést¹⁴.

A Bizottság nemrégiben ágazati vizsgálatot indított a kapacitásmechanizmusok tekintetében¹⁵ – ez az állami támogatásokra vonatkozó európai uniós szabályok szerint végzett első vizsgálat. Ennek keretében elsősorban azt vizsgálják, hogy a kapacitásmechanizmusok torzítják-e a versenyt vagy a kereskedelmet a belső energiapiacra.

4.1. A rendszer megfelelőségének megállapítására szolgáló módszerek összehangolása

„A villamos energia belső piacának megteremtése és az állami beavatkozások optimális hozzájárulása” című közleményében¹⁶ a Bizottság azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a

¹³ Lásd az „Íránymutatás a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról” című bizottsági közlemény 220. pontját.

¹⁴ C(2013)7243 - A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak - A villamos energia belső piacának megteremtése és az állami beavatkozások optimális hozzájárulása, és SWD(2013) 438 final – Bizottsági szolgálati munkadokumentum – A termelési kapacitások megfelelősége a villamos energia belső piacán – útmutató az állami beavatkozásokhoz.

¹⁵ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_hu.htm
http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/state_aid_to_secure_electricity_supply_en.html

¹⁶ C(2013)7243

közigazgatási szerveknek rendszeres időközönként objektív, tényeken alapuló értékelést kell készíteniük a termelési kapacitás megfelelőségéről; a villamosenergia-ellátás biztonságáról szóló irányelv¹⁷ szintén előírja, hogy a közigazgatási szervek rendszeresen értékeljék az adott tagállamban a termelési kapacitás szintjét.

Az uniós tagállamok a termelési kapacitás megfelelőségének értékelésére jelenleg igen eltérő módszereket alkalmaznak. 2013 novemberében a villamosenergia-ügyi koordinációs csoport a termelési kapacitás megfelelőségének értékelésére szolgáló harmonizált európai módszer kidolgozását sürgette, az ENTSO-E pedig 2014-ben nyilvános konzultációt indított a termelési kapacitás megfelelőségének értékelésére szolgáló módszeréről. Ezzel párhuzamosan az ötoldalú energiaügyi fórum is vállalta, hogy kidolgoz egy regionális szintű megfelelőségértékelést.

Olyan uniós szintű egységes értékelési módszerre van szükség, amely kellőképpen figyelembe veszi az összeköttetések, a határokon átnyúló termelés, az ingadozó jellegű megújuló energiaforrások, a keresletoldali válaszingedmények és a tárolási lehetőségek szerepét, valamint a kapcsolódó európai szakpolitikai összefüggéseket, így például a szén-dioxid-piac és az energiahatékonysági politikák várható alakulását („a rendszer megfelelőségének értékelése”). Azt, hogy szükség van-e kapacitásmechanizmusra, ilyen egységes értékelési módszer alapján kellene eldönteni.

4.2. A megbízhatóságra vonatkozó standardok

Összekapcsolt piacokon az egyes rendszerek megbízhatósága a többi rendszerével szoros összefüggésben van. Még ha egy tagállamnak alapos oka is van arra, hogy a nemzeti sajátosságok figyelembevétele érdekében a rendszer megbízhatóságára vonatkozóan eltérő standardokat vezessen be, nem szabad figyelmen kívül hagynia a belső piacra gyakorolt hatást. Ha egy tagállam nem tudja biztosítani a rendszer megfelelőségét, az a rendszerre nézve az ellátásbiztonsági kockázatok növekedésével jár. Ez a kockázat különösen nagy akkor, ha a tagállam a költségeknél alacsonyabb, szabályozott árakat tart fenn, mivel ilyen esetben hosszú távon nem keletkezik a szükséges beruházások megvalósításához elegendő bevétel. Az is előfordulhat azonban, hogy a tagállam túlságosan óvatos és „túlbiztosítja” magát az ellátás megszakadásának esetére. Ez magas költségeket eredményezhet, és alááshatja a belső piac azon képességét, hogy iránymutatással szolgáljon a beruházások számára¹⁸.

Ha a rendszer megbízhatóságára vonatkozóan valamennyi tagállam egyértelmű standardokat vezetne be, az az összes érdekelt számára világosabb helyzetet teremtene. A tagállamokkal együttműködve a Bizottság kidolgozhatja a fogyasztók várható *nem önkéntes* lekapcsolására vonatkozó olyan elfogadható standardokat, amelyek figyelembe veszik az ellátás előre nem látható megszakadásai miatti gazdasági és szociális költségeket.

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. január 18-i 2005/89/EK irányelve a villamosenergia-ellátás biztonságát és az infrastrukturális beruházások védelmét célzó intézkedésekről, *HL L 33., 2006.2.4., 22–27. o.*

¹⁸ A rendszer megbízhatóságára vonatkozóan a szomszédos rendszerekben alkalmazott standardokat összehasonlítva a villamosenergia-ügyi koordinációs csoport azt találta, hogy nem világos, ki felelős a rendszer megbízhatóságára és az energiaellátás biztonságára vonatkozó standardok meghatározásáért, sőt számos tagállamban nincs is hivatalos standard.

4.3. A határokon átnyúló kapacitásmechanizmusok létrehozására vonatkozó keret

Azt, hogy szükség van-e kapacitásmechanizmusra, az ellátásbiztonság európai szintű nyomon követése és a rendszer megbízhatóságára vonatkozó világos standardok alapján kellene eldönteni. A hatályban lévő bizottsági intézkedések, és különösen az állami támogatásokra vonatkozó iránymutatások¹⁹ értelmében minden tagállamnak egy sor fontos elvet kell szem előtt tartania akkor, amikor kapacitásmechanizmusok bevezetése mellett dönt. Például a mechanizmusok nem tehetnek különbséget a technológiák között (ideértve a keresletoldali válaszingtézkedéseket vagy a tárolást) vagy az új és a régi kapacitás szolgáltatók között, csak a rendelkezésre állásért fizethetnek (MW-onként) és lehetővé kell tenniük más országok érintett szereplőinek a részvételét. Közös rendelkezések hiányában a határokon átnyúló részvétel tényleges megvalósítása nehézségekbe ütközhet.

A kapacitásmechanizmusokban való, határokon átnyúló részvételre vonatkozó EU-szintű szabályok kidolgozása megoldást kínálhat erre a problémára. E szabályok részeként pontosan meghatározásra kerülne a felek (különösen a termelők, a keresletoldali válaszingtézkedésben érdekelt szolgáltatók, a fogyasztók és a szállításrendszer-üzemeltetők) szerepe és felelőssége, és kidolgozásra kerülne a határon átnyúló kapacitás kiszámítására és allokálására vonatkozóan az ilyen mechanizmusok esetében alkalmazandó keret.

Ha azonban a kapacitásmechanizmusok kialakítása nagyon eltér egymástól, a kapacitás szolgáltatók különböző rendszerekben való részvételkor eltérő követelményekkel szembesülhetnek. Ez növeli az ügyleti költségeket és általánosságban csökkentheti a hatékonyságot. Éppen ezért ésszerű volna olyan referenciamodell kidolgozni egy (vagy néhány) kapacitásmechanizmushoz, amelyet regionális szinten lehetne alkalmazni a határokon átnyúló részvétel megkönnyítése és a piaci torzulások kockázatának minimálisra csökkentése érdekében.

A Bizottság által nemrégiben indított ágazati vizsgálat²⁰ eredményei hasznosak lesznek az e területen a jövőben kidolgozandó szabályokhoz. Az ágazati vizsgálatról szóló jelentéstervezetet a Bizottság ez év végén nyilvános konzultációra bocsátja.

Kérdések

- 17) Szükség van-e a villamosenergia-rendszer megfelelőségének értékelésére szolgáló harmonizált módszerre?
- 18) Mi lenne a harmonizált megfelelőségértékelés és a módszer kívánatos alkalmazási köre (pl. uniós, regionális vagy nemzeti szintű vagy a szomszédos országokra is kiterjedő)?

¹⁹ A Bizottság Közleménye – Iránymutatás a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról, *HL C 200.*, 2014.6.28., 1–55. o.

²⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_hu.htm.

- 19) Hasznos volna-e a hatékony egységes piac létrehozása szempontjából a rendszer megbízhatóságára vonatkozó, jelenleg eltérő standardok EU-szinten való egymáshoz közelítése?
- 20) Előnyös volna-e egy, a kapacitásmechanizmusokban való, határokon átnyúló részvételre szolgáló közös európai keret? Ha igen, milyen elemekből kellene állnia egy ilyen keretnek? Hasznos volna-e referenciamodelleket biztosítani a kapacitásmechanizmusokhoz? Ha igen, milyeneknek kellene ezeknek lenniük?
- 21) A villamosenergia-rendszer megfelelőségének értékelésére szolgáló harmonizált módszer alapján kellene-e meghozni a kapacitásmechanizmusok bevezetésére vonatkozó döntést?

5. A KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

A villamosenergia-piac szerkezetéről szóló, e konzultációs célú közleménnyel a Bizottság elindítja az új piacszerkezet összetevőire vonatkozó konzultációt, amelynek alapján a későbbiekben kidolgozásra kerülnek majd a különféle jogalkotási és nem jogalkotási javaslatok. A konzultációs közlemény célja, hogy valamennyi érintett számára lehetőséget biztosítson arra, hogy visszajelzést adjon a felvázolt elképzelésről, és az annak megvalósításához szükséges lépésekről. A közleményhez bizonyos témák – mindenekelőtt az energiaellátás biztonsága – vonatkozásában a későbbiekben részletesebb és átfogóbb kérdések kapcsolódnak majd.

A villamosenergia-piac szerkezetéről szóló, e konzultációs célú közleménnyel párhuzamosan „Új irányvonal az energiafogyasztók számára” címmel elfogadásra kerül egy másik közlemény, amely az energiafogyasztók szerepének változására vonatkozó elképzelést mutatja be és azt, mi szükséges annak megvalósításához. Az elképzelés három fő pillére a fogyasztók – háztartások, vállalkozások és ipar – pozíciójának erősítése, az intelligens otthonok és hálózatok megvalósítása, illetve az adatkezelés és -védelem. A fogyasztókkal foglalkozó közleményben felvázolt intézkedések nagyban támaszkodnak a polgárokkal, a fogyasztókkal és az érdekeltekkel folytatott széles körű konzultációkra, köztük egy, a 2014-es év első felében rendezett nyilvános konzultációra, valamint a Bizottság által vezetett szakértői csoportok keretében tartott eszmecserekre²¹.

A ma nyilvánosságra hozott közlemények nyomán – a jövőbeli munka eredményeitől függően – a későbbiekben az alábbi jogszabályok módosítására kerülhet sor:

- a villamos energiáról szóló irányelv,
- a villamos energiáról szóló rendelet,
- az Energiaszabályozók Együttműködési Ügynökségéről (ACER) szóló rendelet,
- az infrastruktúráról szóló rendelet,
- a villamosenergia-ellátás biztonságáról szóló irányelv,
- az energiahatékonysági irányelv,
- a megújuló energiaforrásokról szóló irányelv.

²¹ Az intelligens energiahálózatokkal foglalkozó ENER munkacsoport; a lakossági energiatanácsadó fórum kiszolgáltató fogyasztókkal foglalkozó szakértői csoportja.

Ez a folyamat több hálózati előírásra is hatással lesz, különösen a kiegyenlítésre, a veszélyhelyzetekre és a helyreállításra vonatkozó hálózati előírásokra. A leendő javaslatok és a hozzájuk kapcsolódó hatásvizsgálatok elkészítésekor a Bizottság figyelembe fogja venni a gazdasági vonatkozásokat és a konzultációs folyamat keretében beérkező hozzászólásokat.

Az e közleményben szereplő összes kérdés, valamint a villamosenergia-ellátás biztonságáról szóló külön kérdőív elérhető a Bizottság weboldalán. A válaszokat kizárólag az ott szereplő instrukcióknak megfelelően²², legkésőbb 2015. október 8-ig kell benyújtani. A Bizottság a konzultáció eredményeit összegző dokumentumot kíván majd közzétenni. A válaszokat bizalmasan fogja kezelni, feltéve, hogy bizalmas kezelés iránti kérelmet kap, és e kérelem megalapozott.

²²

<https://ec.europa.eu/energy/hu/consultations>